

Latgališu woceleite

Latgali var tikai mīlēt

Stāv Latgales rakstu un villaiņu sardzē

Inese Valaine vada tautas lietišķās mākslas studiju «Dubna»

Ciemojoties lietišķās mākslas studijas “Dubna” darbnīcā, kas atrodas Līvānu stikla un amatniecības centrā, sirds samulst no Latgales rakstu un krāsu vēstnešu un sargu Līvānu audēju darinātajām krāšņajām un reizē praktiskajām villainēm, segām, jostām, adītajiem cimdiem un zeķēm, un šī gadsimta TOP rokdarbiem – tikpat krāšņiem maučiem.

Inese Valaine katrā villainē un tautastērpā ieaуз arī savas sirds un dzīves pavedienus

Egita Terēze Jonāne

«**Istabas saimniece, studijas “Dubna” vadītāja Inese Valaine “Vietējās Latgales Avīzes” ciemošanās reizē šos rokdarbus izrāda ar lielu mīlestību, stāstot, ka katra audēja un adītāja savā darbā ieaуз vai ieda savu sirdi, prieku un skumjas, pat laika apstākļu radīto noskaņu.**

Iestarpināšu, ka studijas lielā darbnīca ar stellēm atrodas Sporta ielā 5a, Līvānos.

Inese atmiņas, ka pati pirmos rokdarbus darināja darb-mācības stundās skolā. «Pēc 8. klases, ko pabeidzu Vanagu astoņgadīgajā skolā, ilgi nevarēju izdomāt, kur doties tālāk mācīties. Man paveicās ar skolotājiem. Rasēšanu pasniedza skolotājs Antons Kokins, un man ļāva padevās rasēšana. Skolotājs man teica – tu ļoti zīmē, tāpēc tu varētu iet uz Rēzeknes Mākslas vidusskolu, tā ir laba skola, tur mana meita beidza aušanas nodaļu. Un es devos uz Rēzekni, turklāt man līdzī aizbrauca arī māsa Inta. Mēs abas nolēmām, ka iestāsimies aušanas nodaļā. Skolā mēs satikām citu meiteni no Vanagiem – Anitu Bernāni, nu jau keramikas nodaļas pasniedzēju, un viņa teica – kādas jūs abas audējas, vienai ir jāpievienojas keramiķiem. Beigu beigās es pabeidzu aušanas nodaļu, bet māsa – keramikas nodaļu.»

Pēc Rēzeknes Mākslas vidusskolas Inese vienu gadu strādāja tautas lietišķās mākslas studijā «Daiļrade», proti, vecāku mājās Vanagos auda šalles, jostas u.c. Tad 1987. gadā viņai piedāvāja vadīt lielo prasmīgo audēju saimi – tautas lietišķās mākslas studiju «Dubna». «Zināju, ka ir tāda studija «Dubna», jo tā atradās tajā pašā mājā, kur darbojās «Daiļrade». Bet man bija tikai 20 gadi un lielas bailes, kā būs. Toreiz prasmīgā audēja Marta Mikulāne (viņa lūkojas jau no Debesīm) mani atbalstīja ar padomu un iemācīja vērtīgas prasmes. Tā es paliku studijā «Dubna» līdz pat šai dienai. Pa vidu ir bijuši četri bērnu kopšanas atvaļinājumi, bet citā laikā rosos studijā. Bieži brīvdienās iekrīt gadatirgi, novada svētki, starptautiskais folkloras festivāls «Baltica», kas notiks arī šovasar, dziesmusvētki u.c. pasākumi, kur jābūt klāt,» teica Inese priecīgi.

Interesanti, ka Inese auз arī mājās, turklāt pie unikālām stellēm. Tās savulaik Ineses vīramāte bija mantojusi no savas vīramātes un atvedusi no Zemgales ar norunu, ka stelles nepārdos vai neatdos citiem. Inese aplēsusi, ka audējai vajag vairāk laika, lai izdomātu rakstu, piemēram, rakstainam lakatam, kura platumam ir vajadzīgi 800 dzijas diegi, vai rakstainam galdautam ar 2500 diegiem, nekā aušanai. Un audēja nedrīkst nokļūdieties, jo, ieverot diegu ne tajā nītī, būs brāķis, kuru austā rokdarbā nevar noslēpt, skaidro Inese. Un iestarpina: «Mums varbūt šķiet, ka svītrainās segas vai svītrainie lakati top vieglāk, bet arī tur jā-

būt precīzai matemātikai un rūpīgam darbam. Aušana, tāpat kā citi rokdarbi, nemīl steigu un lūkošanos pulkstenī. Kaut gan mēs zinām, ka lakatu var noaut divās dienās, bet segu – vienā nedēļā.

«**Mēs visas protam visu (izņemot jostas, kuru aušana ir specifiska), tomēr nav vienādu lakatu vai vienādu segu, lai gan stelles uzreiz ievēlām diegus desmit segām vai vairākiem lakatiem. Tāpat katrai meistarei ir sava laika izjūta, taču mūs vieno tas, ka darbs ir padarīts ar mīlestību un rūpīgi, un tas rada prieku.**

Runājam par audējas misiju Latgales omīšu un mammu loloto tradicionālo mākslu saglabāt un iemācīt nākamajām paaudzēm. Ineses mamma auda, kad bija brīvāka no bērnu lološanas un lauku darbiem, tagad auз arī Inese un priecājas, ka cilvēki, piemēram, tautiskos brunčus vai visu tautastērpu piesaka ne tikai pirms dziesmusvētkiem, bet arī citiem godiem.

Tāpat atzīst, ka latgaliskās vērtības var daudzīgi līdzās pastāvēt visam jaunajam, kas ir jau šī gadsimta radīts: «Studijā iesaistās arī jauni dalībnieki. Vīspirms iemācās aust lupatu paklāju, nevis stelles sagatavo aušanai, jo tas var nobaidīt, ka aušana varētu būt ļoti smags darbs. Auзot lupatu paklāju, redz ātru rezultātu, tā pielietojumu ikdienā, un tas ir kā āķis lūpā. Pēc tam viegli padodas rakstu zīmējums, nīšu ievēršana un pati aušana. Rodas arī vēlēšanās sev uzaust tautastērpu. Līvānu novada tautastērpam ir Krustpils novada raksti un krāsas. Man pašai ir Dienvidlatgales tautastērps, jo Vanagi jau pieder latgaliskajai Vārkavai. Ir jau arī modernas lietas, ko mēs mācāmies, piemēram, studijas dalībnieces Maija Kulakova un Sandra Vigule šopavasār mums iemācīja filcēt. Tāpat mēs adām maučus un tos rotājam ar pērļītēm. Tajā pašā laikā esam uzticīgas rakstainajiem lakatiem, rakstainajām segām, rakstainajām jostām, linu galdautiem, adītajiem cimdiem un zeķēm, kas pašu sirds un roku siltuma lolotas. Ir taču tā, ka, uzklājot galdautu vai segu, ko darinājusi audēja pirms simts vai vairāk gadiem, telpu un pašu cilvēku piepilda siltums. Un sirmmāmiņas austais lakats sasilda ne tikai plecus, bet arī sirdi. Turklāt acis priecē raksts un krāsas, kas, ja šīs segas un galdauti, un lakati ir rūpīgi sargāti un lietoti, neizbalē gadsimtiem ilgi».

Šis laiks prasa pacietību, turpina stāstījumu Inese, jo, kad uz «Dubnas» istabu Līvānu stikla un amatniecības centrā atnāk skolēnu grupas, tad, ieraugot stelles vai dzijas ratiņus, daudzi brīnās, kas tas ir. «Tad bērni apsēžas pie stellēm un auз paklāju vai grāmatzīmi, un viņu sejas staro priekā. Drošākie ir zēni, meitenes pierunāt ir grūtāk. Interesanti, ka, piemēram, Piebalgā vēsturiski pirmie un čak-

Inese Valaine ar meitu Ievu Valaini, abām mugurā Ineses austie tautastērpī

lākie audēji bija vīrieši. Šodienas paaudzi var pieradināt pie rokdarbiem, radot šo prieku radīt pašam. Un vajag gribēšanu darīt. Mūsu studijas viena no vecākajām dalībniecēm Elza Lapiņa, kura šogad svinēs 80 gadu jubileju, atnāca pie mums pirms pieciem gadiem, jo vēlējas sarūpēt dāvanu mazmeitai. Viņa iesāka ar krekla izšūšanu, tad noauda rakstainu jostu. Kā viņai patīk aust brunčus, un tik dažādus, tik krāsainus! Gadiem, vecumam nav teikšanas, galvenais, lai darbs darās ar prieku,» pastāstīja Inese.

Vērojot tautas lietišķās mākslas studijas «Dubna» meistaru darbu rakstus un krāsas, rodas asociācijas par pavasarī paljojošo Dubnas upi un zaļo lapu plauksmes skrējieni koku zaros, vasaras pilnbriedā saaugušo zemnieka iekopto rudzu lauku, kur iesējušās arī rudzupuķes, saules pielieto pļavu... Bet no sirds dziļumiem paceļas latgališu tautasdziesma, gaviles un lepnums, ka piederī Latgalei. Inese, kurai patīk Dubnas upes dažādos gadalaikos nesto ūdeņu toņi, sevišķi zili zaļie toņi, piekrīt šādām sajūtām un pauž pašas vērojumu, ka, uzvelkot tautastērpu, jūties stiprs, sargāts, bagāts, lolots.

«**Mēs, studijas “Dubna” dalībnieces, tērpušās pašas austos tautastērpās un ar studijas karogu, piedalījāmies gājienā pagājušajos dziesmusvētkos. Tā sajūta bija pasakaina. Katreiz piedalāmies dziesmusvētku izstādēs. Tepat Līvānos un arī citās kultūras vietās, rīkojam izstādes. Rudenī Madonā notiks mūsu lakatu izstāde. Tas, ko mēs radām studijā “Dubna”, tas nestāv aizmirsts plauktos, to visu – lakatus vai jostas, vai brunčus – cilvēki lieto ikdienā. Cilvēki pērk tautisko segu, lai izklātu uz šķirsta, mīļu cilvēku pavadot mūžībā. Bet tautas deju kolektīvu, folkloras kopu, koru dalībnieki sapašas mūsu austajos tērpās mēģinājumiem, koncertiem un svētkiem. Laikam un kodēm nav varas pār to, jo tas ir mūsu roku un sirds radīts,» saka Inese un fotogrāfijai izvēlas pašas austu lakatu.**

Ineses Valaines un Egitas Terēzes Jonānes foto

Šis projekts tiek realizēts ar Latgales reģiona attīstības aģentūras, Valsts kultūrkapitāla fonda un AS «Latvijas valsts meži» finansiālu atbalstu